

УДК 347.66/67(474.5)

Цибульська Ольга Юріївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

«ТЕСТАМЕНТИНÉ IŠSKIRTINÉ» ЯК ВИД ЗАПОВІДАЛЬНОГО РОЗПОРЯДЖЕННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Постановка проблеми. Тенденції, що тривають останнім часом в Україні, мають вплив на вектор наукового дослідження в сфері юриспруденції, який спрямовано на правові системи держав, що входять до складу ЄС. Литовська Республіка є безпосереднім учасником такого союзу, а тому тема дослідження набуває актуальності в зазначених вище умовах. Інтерес до обумовленої назвою проблеми обґрунтовується також й тим, що станом на сьогодні вона залишається не розкритою.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що дослідження в межах цієї праці є своєчасним, оскільки, по-перше, Литва входить до складу ЄС, по-друге, чинний Цивільний кодекс Литви (далі – ЦК Литви) є відносно новим, і лише на чотири роки випередив в набранні чинності ЦК нашої держави [1]. А тому, з точки зору наукового інтересу, цікавим було б дізнатися, яке волевиявлення особи-заповідача слід розуміти під назвою «testamentinė išskirtinė».

Стан дослідження теми. В сфері наукових досліджень є чимало праць, в яких аналізуються схожі відносини, але більшість з них стосується правової системи України. Серед авторів таких робіт доцільно відзначити В.В. Васильченко, Ю.О. Заїку, В. Ігнатенко, В.В. Луця, Є.О. Рябоконт, С.Я. Фурсу, Є.І. Фурсу, Є.О. Харитоновна, Н.В. Черногор, В.Ю. Чуйкову, Шевчук Л. В. та ін. Проте, як вже було зазначено, наукового аналізу встановленої проблеми на підставі дослідження норм чинного цивільного законодавства Литовської Республіки проведено не було.

Метою цієї статті є дослідження загальних положень про «testamentinė išskirtinė» як виду заповідального розпорядження за ЦК Литви.

Для досягнення встановленої мети були поставлені такі завдання:

- здійснити аналіз норм чинного цивільного законодавства Литовської Республіки в частині регулювання загальних положень про «testamentinė išskirtinė» як виду заповідального розпорядження;
- дослідити порядок встановлення цього розпорядження заповідача;
- визначити коло осіб, на користь яких воно може встановлюватись;
- визначити предмет «testamentinė išskirtinė»;
- дослідити порядок та способи виконання, а також підстави припинення «testamentinė išskirtinė».

Виклад основного матеріалу. Основним актом цивільного законодавства в Литовській Республіці, як вже було зазначено, є Цивільний кодекс, який було прийнято 18 липня 2000 року, і з 6 вересня цього ж року він набув чинності. П'ята книга ЦК Литви називається «PAVELDĖJIMOTEISĖ», що в перекладі означає «Спадкове право», а отже, регулює відповідні спадкові правовідносини.

Основні засади спадкового права Литви закріплені в ст. 5.1 ЦК. Так, під спадковим правонаступництвом слід розуміти передачу права власності, обов'язків та інших майнових прав фізичної особи, що померла, його правонаступникам за законом та (або) заповітом. До складу спадщини можуть входити такі майнові права та обов'язки:

- об'єкти матеріального світу, тобто рухомі та нерухомі речі;
- нематеріальні об'єкти, зокрема, цінні папери, патенти, товарні знаки;
- вимоги майнового характеру та майнові обов'язки спадкодавця;
- права інтелектуальної власності (авторські права на літературні твори та твори науки та мистецтва, майнові суміжні права, а також права промислової власності).

ЦК Литви в ч. 4 ст. 5.23 називає підстави, за наявності яких обов'язок виконати дії, передбачені цим розпорядженням, може переходити до інших спадкоємців. До таких підстав належать випадки, коли:

- зобов'язаний спадкоємець за заповітом помер до відкриття спадщини;
- зобов'язаний спадкоємець за заповітом відмовився від прийняття спадщини.

Внаслідок зазначених підстав частка в спадщині обтяженого цим розпорядженням спадкоємця розподіляється між іншими спадкоємцями, які її прийняли, пропорційно.

Цікавою є ситуація, передбачена ч. 5 ст. 5.23, згідно з якою на випадок, якщо безпосередній виконавець зобов'язання, що виникло внаслідок встановлення в заповіті розпорядження під назвою «*testamentinè išskirtinè*», не зазначений, то таке зобов'язання не виконуватиметься до моменту визначення часток в спадщині всіх спадкоємців.

ЦК Литви називає лише одну підставу втрати чинності розпорядження «*testamentinè išskirtinè*». Такою підставою згідно з ч. 6 ст. 5.23 є смерть бенефіціара до відкриття спадщини.

В ст. 5.24 ЦК Литви окремо врегульовані правила прийняття майнових вигод, передбачених змістом такого волевиявлення в межах заповіту. За загальним правилом бенефіціар має право прийняти таку вигоду протягом трьох місяців, які вираховуються від дня, коли йому стало відомо або мало стати відомо про своє право вимоги. В ч. 2 цієї статті зазначено перелік осіб, яких має повідомити бенефіціар про прийняття «*testamentinè išskirtinè*». До них відносяться такі:

- виконавець заповіту або керуючий спадщиною;
- зобов'язаний спадкоємець;
- або нотаріус за місцем відкриття спадщини.

Якщо ж предмет такого розпорядження пов'язаний з правом на нерухоме майно, повідомлення нотаріуса є обов'язковим, оскільки останній має видати свідоцтво про право на спадщину, і відомості про прийняття «*testamentinè išskirtinè*» мають бути зареєстровані в державному реєстрі.

ЦК Литви виділяє окремі види розпорядження «*testamentinè išskirtinè*». Як вбачається зі змісту ст. 5.25 поділ даного розпорядження на види відбувся залежно від того, що є предметом такого волевиявлення в межах заповіту. Отже, предметом цього розпорядження може бути передання або надання наступного:

- речі, визначеної індивідуальними ознаками;
- права вимоги;
- родових рухомих речей;

- права користування чужою земельною ділянкою, ін. нерухомим майном або підприємством та (або) отримання від такого користування прибутку та інших корисних властивостей;
- грошового забезпечення.

Залежно від того, що є предметом заповідального розпорядження під назвою «*testamentinè išskirtinè*», норми ст. 5.25 містять свої особливості правового регулювання виконання окремо кожного з передбачених випадків. У зв'язку з чим, є доцільним зупинитись більш детально на них.

По-перше, якщо предметом виступає річ, визначена родовими ознаками, вигодонабувач за таким розпорядженням стає її власником з моменту прийняття спадщини. Саме з цього моменту така річ має бути передана бенефіціару разом з усіма правами та обов'язками, пов'язаними з цією річчю, яка належала спадкодавцю. Складові частини речі в такій ситуації також переходять у власність бенефіціара.

По-друге, коли предметом є право вимоги, що складає зміст зобов'язання, в якому заповідач є кредитором, то всі додаткові вимоги, що виникають внаслідок такого зобов'язання та мають бути виконаними до смерті спадкодавця, переходять до бенефіціара разом із основним правом вимоги.

По-третє, у випадку, коли предметом виступає рухома річ, що визначена родовими ознаками, «*testamentinè išskirtinè*» має бути виконане незалежно від наявності таких речей у складі спадщини. Якщо ж у спадщині є декілька речей одного роду, то право вибору однієї з них належить вигодонабувачеві лише за тієї умови, що інше не передбачено заповітом.

По-четверте, норма, передбачена ч. 4 ст. 5.25 вказує на можливість заповідача за допомогою «*testamentinè išskirtinè*» зобов'язати спадкоємця, до якого переходить рухома річ (земельна ділянка, будинок, квартира тощо) або приватне підприємство, надати іншій особі, тобто бенефіціару, право користування такою земельною ділянкою, ін. нерухомим майном або підприємством та (або) отримання від такого користування прибутку, та інших корисних властивостей.

По-п'яте, ситуація, за якої спадкодавець своїм заповідальним розпорядженням встановив грошове забезпечення для бенефіціара, але без зазначення його цільового призначення, означає, що такий вигодонабувач має право:

- на забезпечення його грошима для оплати житла, харчування, медичних послуг, придбання одягу;
- на одержання оплати за весь період навчання, якщо такий бенефіціар навчається, але не

